

שמונה עשרה-תפלת שחרית-Tefila 101

הא-ל הקדוש Lesson 17-The Theme Of The Bracha

1. The first ברכה that has multiple versions;
2. The first ברכה that is recited differently by the congregation and the שליח ציבור in נוסח אשכנז;
3. The first ברכה whose theme is not obvious;
4. The first ברכה in which פסוקים are inserted.

Source 1

מנהג בבל			מנהג ארץ ישראל	
ענף 2 (7)	ענף 1 (42)	ענף 1 (114)	ענף 2 (11)	ענף 1 (18)
לדור ודור נגיד גדולך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש	אתה קדוש ושמך קדוש וזכרך קדוש ומשרתיך קדושים וקדושים בכל יום יהללוך סלה	אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה	אתה קדוש ושמך קדוש ולך יאמרו קדושים קדוש	קדוש אתה ונורא שמך ואין אלוה מבלעדיך
ושבחת אלהינו מפינו לא ימוש לעולם ועד כי מלך גדול וקדוש אתה ברוך אתה יי האל הקדוש	ברוך אתה יי האל הקדוש	ברוך אתה יי האל הקדוש	ברוך אתה יי האל הקדוש	ברוך אתה יי האל הקדוש

Source 2

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר תפילה-לדור ודור המליכו לא-ל כי הוא לבדו מרום וקדוש, ושבחת א-לוהינו מפינו לא ימוש לעולם ועד כי מלך גדול וקדוש אתה. ברוך אתה ה', הא-ל הקדוש.

Source 3

סידור רב סעדיה גאון
אתה קדוש ושמך קדוש וזכרך קדוש וכסאך קדוש וקדושים בכל יום
יהללוך סלה ב' א' יי האל הקדוש אתה חונן לאדם דעת ומלמד

Source 4

מחזור ויטרי-לדור ודור נגיד גדולך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחת א-לוהינו מפינו לא ימוש לעולם ועד כי א-ל מלך גדול וקדוש אתה בא"י האל הקדוש: ויחיד או' בן. אתה קדוש ושמך הקדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה בא"י הא-ל הקדוש:

שמונה עשרה-תפלת שחרית-101 Tefila

Source 5

מחזור ארם צובא

וְדֹר תִּלְלוּהָ וְדֹר נִגְדֵי גְדֻלָּהּ
 וְלִנְצָח נִצְחִים קְדוּשָׁתָהּ
 וְאֵלֵינוּ מִפְּנֵי לִלְיָהּ
 וְכַעֲשֵׂת יְמֵי תַּזְנוּחַ חַיִּים
 כִּי תִסְלַח תִּקְדוּשׁ
 תֵּאֵל תִּקְדוּשׁ
 וְלִאֲדָרָה דַּעַת וּמִלְמַד לְאִנּוּשׁ בִּינְיָא

Source 6

Roma

לְדֹר וְדֹר נִסְלֶיךָ לֹא לְבִי הוּא לְבָרוּם וְקָדוֹשׁ וְשִׁבְחֶךָ אֱלֹהֵינוּ
מִפְּנֵי לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וְעַד בִּי אֵל כִּלְדָּךְ נִדְוֹל וְקָרוֹשׁ אֶתְּךָ בְּרוּךְ אַתָּה יי
הָאֵל הַקָּדוֹשׁ : אַתָּה חוֹנֵן לְאָרֶץ דַּעַת וּכְלִכֵּד לְאִנוּשׁ בִּינָה
וְחִנְנוּ מֵאַתָּה דַּעַת וּבִינָה וְהַשְׁכֵּל בְּרוּךְ אַתָּה יי חוֹנֵן הַדַּעַת :

Source 7

Carpentras

לְדֹר וְדֹר הַמְּלִיכִים לְאֵל כִּי הוּא לְבָדוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ :
בְּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ :

Rules Of ברכות

Source 8

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מ' עמ' ב'—רבי יוסי אומר: כל המי שנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות – לא יצא ידי חובתו.

Translation: One may not change the wording of the Bracha ending.

Source 9

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק א', הלכה ה'—כל הברכות אחר חיתומיהן

Translation: The theme of all the Brachos must be recited in their concluding Bracha.

Source 10

קרובן העדה מסכת תענית פרק ב' דף י' עמ' א'–גמ'– כל הברכה אחר חיתומיהן. עיקר ברכה היא החתימה. ומה שמבקש או מתפלל או ברכת הודאה צריך שיהא מוזכר בחתימה.

שמונה עשרה-תפלת שחרית-101 Tefila

Translation: The main part of the Bracha is its concluding words. What it is you are requesting; or praying for; or acknowledging G-d for must be mentioned in the concluding words of the Bracha.

Source 11

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קד' עמ' א'-ואמר רב יהודה אמר שמואל: המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימתו.

Translation: R. Yehuda said in the name of Shmuel: he who recites the Bracha acknowledging the passage of Shabbos into a weekday must refer to the theme of the concluding words of the Bracha just before the concluding Bracha.

Source 12

ספר כלבו סימן יא' ד"ה ומאה ועשרים-ויש אומרים שאין אומר היחיד לדור ודור נגיד גדלך אלא לדור ודור אתה קדוש והטעם לפי שאין היחיד אומר קדושה, תקנו נוסח זה שיש לה קדושה בתפלתו כמו שליה צבור, כך מצאתי.

Translation: Some say that an individual should not recite L'Dor Va'Dor Nagid Gadlecha but instead he should recite: L'Dor Va'Dor Ata Kadosh. The reason for this being that an individual may not recite Kedushah. In the place of Kedushah, they composed a Bracha which included words of Kedushah within it so that it followed the form of the prayer of the Prayer Leader, so I found.

Source 13

פירושי סידור התפילה לרוקה [מזן] אתה קדוש-אתה קדוש י"ד תיבות, כנגד י"ד תיבות בפסוק וקרא זה אל זה ואמר, וכן י"ד תיבות בנעריצך, וכן בנקדש את שמך, כשתאמר וכן כתוב על יד נביאך.

Translation: The Bracha of Ata Kadosh contains 14 words. That number was chosen so that the Bracha had the same number of words that are in the verse: V'Kara Zeh El Zeh V'Amar; and the same number of words as in the line beginning with the word: Na'Aritzcha; and the same number of words as the line beginning with the word: Nikadesh Es Shimcha when you include the words: V'Kain Kasuv Al Yad Nivecha.

Source 14

סדר רב עמרם גאון סדר תפילה ד"ה וסדר תפלת-וסדר תפלת שליה ציבור היורד לפני התיבה כך הוא, אומר אבות וגבורות, וקודם קדושת השם אומר. כתר יתנו לך המוני מעלה וקבוצי מטה. יחד כולם קדושה לך ישלשו כמה שנאמר על ידי נביאך וקרא זה אל זה ואמר, קדוש קדוש קדוש ה' צב-אות מלא כל הארץ כבודו (ישעיהו ו', ג'). אז בקול רעש גדול אדיר וחזק משמיעים ומתנשאים לעומתם ברוך יאמרו ברוך כבוד ה' ממקומו (יחזקאל ג' י"ב). ממקומך מלכנו תופיע ותושיענו ותמלוך עלינו כי מחכים אנחנו לך מתי תמלוך בציון בקרוב בימינו ובחיינו תשכן. תתגדל ותתקדש בתוך ירושלם עירך לדור ודור ולנצח נצחים. ועינינו תראנה במלכותך כדבר האמור בשירי עוז מפי דוד משיח צדקך, ימלוך ה' לעולם אל-היך ציון לדור ודור הללוי-ה (תהלים קמ"ו, י').

שמונה עשרה-תפלת שחרית-Tefila 101

Source 15

וּתְמִלִּיךָ אֱתָהּ יְיָ לְבִרְךָ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ בְּדֶרֶךְ צִיּוֹן
מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ וּבִירוּשָׁלַיִם עִיר. קְדֻשָּׁה בְּכָתוּב בְּדִבְרֵי
קְדֻשָּׁה. יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּהָ:
קְדוּשָׁה אֱתָהּ וְנִרְאָ שְׁמֶךָ וְאֵין אֱלֹהִים מִפְּלִעְדֶּיךָ בְּכָתוּב:
וַיִּגְבֹּה יְיָ צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקְּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בְּצִדְקָה:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ:

Source 16

מסכת ראש השנה פרק ד' משנה ה' –סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמהן ואינו תוקע, קדושת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים דברי רבי יוחנן בן נורי. אמר ליה רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים.

Translation: This is the order of the Brachos of Shemona Esrei for Rosh Hashonah: Avos, Gevuros and Kedushas Hashem. He should include the verses that represent G-d's hegemony over the world within the Bracha of Kedushas Hashem but not blow Shofar after reciting this Bracha. He then recites the Bracha whose theme is the special sanctity of the day and blows Shofar; the Bracha that includes verses of remembrance and blows Shofar and the Bracha that includes verses about the blowing of the Shofar and blows Shofar. He then says the Brachos of Avoda, Hoda'A and Birkas Kohanim. That represents the opinion of Rabbi Yochanon son of Nuri. Rabbi Akiva challenged Rabbi Nuri's opinion: if he does not blow the Shofar after reciting the verses which represent the theme of the hegemony of G-d, then why say those verses? Instead he should recite the following: Avos, Gevuros and Kedushas Hashem. He should include the verses that represent G-d's hegemony over the world within the Bracha that portrays the special sanctity of the day and then blow Shofar. He recites the Bracha that includes verses of remembrance and blows Shofar and the Bracha that includes verses about blowing the Shofar and blows Shofar. He then says the Brachos of Avoda, Hoda'A and Birkas Kohanim.

Source 17

רבוץ כל העולמים לא על צדקותינו אנו מפי'ם
תחנונו לנו לפניך כי על רחמיך הרבים. מה אנו. מה
חיינו. מה חסדנו. מה צדקותינו. מה ישועתנו. מה בחנו.
מה גבורתנו. מה נאמר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו.
הלא כל הגבורים כאן לפניך. ואנשי השם בלא היו
וחכמים בבלי מדע ובונים בבלי השכל. כי רב
מעשיהם וזהו ימי נידהם הכל לפניך. ומותר האדם
מן הבהמה אן כי הכל הכל:

אכל אנו עמך בני בריהך. בני אברהם אברהם
שנשבעת לו ברה המדיה. גרע יצחק יחידו שנעקד
על גב המזבח. עדת יעקב בנה בכורך שמאברהך
שאברהך אתו ומשמחתך ששמחת בו קראת את שמו
ישראל וישרון:

לפיכך אנו חייבים להודות לך ולשבחך ולפארך
ולברך ולקדש ולתת שבח והודיה לשמך: אשרינו.
מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירשתנו.
אשרינו שאנו משימים ומעריכים ערב ובקר ואומרים
פעמים בכל יום

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

אתה הוא עד שלא נברא העולם. אתה הוא משנברא
העולם. אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם
הבא: קדש את שמך על מקדישי שמך וקדש את
שמך בעלמך. ובשועתך תרים ותגבית קרננו. ברוך
אתה יי מקדש את שמך ברבים:

Source 18

ספרא שמיני פרשה י' פרק יב'—כי אני ה' א—להיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש
אני ה', כשם שאני קדוש כך אתם קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם היו פרושים.

Translation: Because I am your G-d, you will act distinctly, so that you will be distinct because I, your G-d,
is distinct. Just as I am distinct, so too you must be distinct. Just as I have distinguished my Godliness so
too you must act in a distinguished manner.

Source 19

תפלה ומנהגי תפלה ארץ-ישראלים תקופת
Page 50 of Professor Ezra Fleischer's book:
הגניזה:

שמונה עשרה-תפלת שחרית-101 Tefila

אבחנות אלו לא סוף דבר שהן מאפשרות לקבוע בנוסחי התפלה שלנו רשויות נבדלות לפרוזה ולשירה; הן גם פותחות לנו שער לחשיפת מוצאם של אחדים מקטעי התפלה העולים לפנינו כנוסחי קבע, ולזיהוי מקורם ברמה של התפילה הקומה, היא רמת תפילתם של שליחי הציבור במעמד הרבים. מן המפורסמות היא שבהרבה בתי כנסיות קדומים בארץ ישראל נתקיימו זמן רב ביחד, זה ליד זה, שתי מערכות תפילה, ששתיהן היו קבועות כמעט באותה מידה: אחת של היחידים, ואחת של החזנים. למן זמן היווצרותה של השירה הפייטנית כך נערכה התפלה בציבור: הקהל אמרו את נוסחי הקבע הפשוטים בלחש, איש כהרגלו, אבל שליחי הציבור לא חזרו בקול רם על אותה לשון עצמה, אלא אמרו במקום זה תפילה אחרת, נמצלת ומסולסלת יותר, מסודרת בצורות של שיר.

Translation:: Our analysis of the prayers leads us to conclude that separate sources led to the introduction into the Tephilot of words that follow a prose form and words that follow a poetic form. Our analysis further opens a door to uncovering the origin of some parts of the current fixed prayers and the identification of their source as following the text of the prayer as it was recited by the prayer leader when ten men were present. It is well known that in many early synagogues in Eretz Yisroel there existed side by side two forms of Shemona Esrei, both established at the same time, one that was recited by the individual congregants and one that was recited by the prayer leader. From the time of the birth of poetic liturgy (piyuttim) this is how the services were conducted: the individuals when reciting Shemona Esrei would follow the standard text with which they were familiar. The prayer leader would not repeat out loud the same text but would instead recite a different version, one that was more flowery and frilly and arranged in a poetic form.